

آیات

آیت، اجزای مشخص شده هر **سوره**، توسط **پیامبر** صلی الله علیه و آله وسلم را آیت گویند.

فهرست مندرجات

۱ - آیه در لغت

۲ - برخی معانی

۳ - آیه در اصطلاح

۴ - توقیفی بودن شناخت قرآن

۵ - اختلاف نظر دانشمندان

۶ - منشا اختلاف

۷ - قول زرقانی

۸ - مجاز و اطلاق آیه

۹ - اصل آیه

۱۰ - پانویس

۱۱ - منبع

آیه در لغت

"آیت" جمع "آیه"، در **لغت** به معانی گوناگونی به کار رفته است (هرچند می‌توان تمام آن‌ها را به معنای **نشانه** بازگرداند).

برخی معانی

۱. نشانه: (... ان آیه ملکه ان یاتیکم التابوت فیه سکینه...).

[۱] **بقره/سوره ۲، آیه ۲۴۸.**

[۲] **فیروز آبادی، محمد بن یعقوب، بصائر نوری التمییز فی لطائف الکتب العزیز، ج ۱، ص ۸۵-۸۶.**

۲. **معجزه:** (سل بنی اسرائیل کم آتیناهم من آیه بینة...).

[۳] **بقره/سوره ۲، آیه ۲۱۱.**

[۴] **زرقانی، محمد عبد العظیم، مناهل العرفان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۳۳۸-۳۴۱.**

۳. **عبرت:** (ان فی ذلک لآیه للمؤمنین).

[۵] **حجر/سوره ۱۵، آیه ۷۷.**

۴. **برهان و دلیل:** (ومن آیاته خلق السموات والارض...).

[۶] **روم/سوره ۳۰، آیه ۲۲.**

۵. **کار شگفت:** (وجعلنا ابن مریم وامه آیه...).

[۷] **مؤمنون/سوره ۲۳، آیه ۵۰.**

آیه در اصطلاح

"آیه" در اصطلاح عبارت است از بخشی از **حروف**، **کلمت** یا جمله‌هایی از **قرآن** که از لحاظ **حد** و **مرز**، طبق **اشاره** و **ارشاد پیغمبر** صلی‌الله‌علیه‌آلوسلم از **کلام** پیش و پس از آن جدا شده است.

توقیفی بودن شناخت قرآن

شناخت آیت قرآن توقیفی است؛ یعنی حدود و مرزهای آیت را باید از طریق **شارع** و پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌آلوسلم شناخت، و **اجتهاد** و اظهار نظر شخصی درباره آن روا نیست.

اختلاف نظر دانشمندان

با وجود توقیفی بودن **معرفت آیت**، درباره بسیاری از آیت **اختلاف** نظر هست؛ برای **مثال**، برخی از دانشمندان، بعضی از **حروف مقطعه** قرآن را آیه‌ای مستقل شمرده‌اند، و برخی همان موارد را **آیه** نمی‌دانند. و یا برخی تنها "مدهامتن" را یک آیه یک کلمه‌ای می‌دانند؛ ولی برخی دیگر علاوه بر آن، "والنجم"، "والضحی"، "والعصر" و امثال آن را نیز آیه یک کلمه‌ای به شمار آورده‌اند.

[۸] سیوطی، عبد الرحمن بن ابی بکر، الاتقان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۲۳۰.

منشا اختلاف

گفته شده اختلافات منکور، ناشی از اختلاف **روایت** است؛ چون **رسول خدا** صلی‌الله‌علیه‌آلوسلم هنگام **تلاوت قرآن** در راس برخی از آیت **توقف** می‌کرد تا مردم را به **حد** و **مرز** آن‌ها آگاه سازد. و حضرت پس از این آگاهی، همان آیه را به آیه بعدی وصل می‌کردند (چون این دو آیه به هم مربوط بوده‌اند) که این امر سبب می‌شد بعضی از مردم گمان کنند آن دو آیه، یک آیه هستند.

قول زرقانی

زرقانی در **مناهل العرفان** از نظریه دیگری یاد کرده است مبنی بر اینکه پاره‌ای از آیت، **سماعی** و **توقیفی**، و پاره‌ای دیگر **قیاسی** است و شناسایی آن بستگی به کلمه آخر آیه دارد، نظیر آن، **قرینه سجع در نثر**، و **قافیه بیت در شعر** است.

مجاز و اطلاق آیه

گاهی از روی **مجاز** و توسع به قسمتی از آیه، و یا به بیشتر از یک آیه نیز «آیه» **اطلاق** کرده‌اند. مثلاً **ابن عباس** گفت: امیدوار کننده‌ترین آیه در **قرآن** (و آن ربک لنو مغفرة للناس علی ظلمهم)

[۹] **رعد/سوره ۱۳، آیه ۶.**

است. در حالی که به **اتفاق** همگان، بخشی از آیه است. و مانند سخن ابن مسعود که: محکم‌ترین آیه (فمن يعمل مثقال ذرة خیرا یره و من يعمل مثقال ذرة شرا یره)

[۱۰] **زلزال/سوره ۹۹، آیه ۷-۸.**

است. و می‌دانیم که دو آیه است.

اصل آیه

یکی از بحث‌ها درباره آیه، این است که آیا واژه "آیه" در **اصل**، عربی است یا از لغت بیگانه؟ آرتور جفری این واژه را از لغت بیگانه قرآن می‌شمارد. گفته شده واژه "آیه" ریشه عبری دارد و اصل عبری آن "آته" به معنای نشان تشخیص و نیز به معنای **معجزه** است. ولی در **آثار** ابن سبکی، ابن حجر و سیوطی در بلب معربلت (واژه‌های غیر عربی وارد شده در زبان عربی) چنین کلمه‌ای ضبط نشده است.

[۱۱] **ز رکعتی، محمد بن بهادر، البرهان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۲۶۶.**

[۱۲] **جفری، آرتور، واژه‌های نخیل در قرآن، ص ۱۳۲.**

[۱۳] **رامیار، محمود، تاریخ قرآن، ص ۵۴۹.**

پانویس

۱. **↑** **بقره/سوره ۲، آیه ۲۴۸.**
۲. **↑** **فیروز آبادی، محمد بن یعقوب، بصائر ذوی التمییز فی لطائف الکتب العزیز، ج ۱، ص ۸۵-۸۶.**
۳. **↑** **بقره/سوره ۲، آیه ۲۱۱.**
۴. **↑** **زرقانی، محمد عبد العظیم، مناهل العرفان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۳۳۸-۳۴۱.**
۵. **↑** **حجر/سوره ۱۵، آیه ۷۷.**

۶. [↑ روم/سور ۳۰ه، آیه ۲۲](#)
۷. [↑ مؤمنون/سور ۲۳ه، آیه ۵۰](#)
۸. [↑ سیوطی، عبد الرحمن بن ابی بکر، الاتقان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۲۳۰](#)
۹. [↑ رعد/سور ۱۳ه، آیه ۶](#)
۱۰. [↑ زلزال/سور ۹۹ه، آیه ۷-۸](#)
۱۱. [↑ زرکشی، محمد بن بهادر، البرهان فی علوم القرآن، ج ۱، ص ۲۶۶](#)
۱۲. [↑ جفری، آرتور، واژه‌های نخیل در قرآن، ص ۱۳۲](#)
۱۳. [↑ رامیار، محمود، تاریخ قرآن، ص ۵۴۹](#)

منبع

[فرهنگ‌نامه علوم قرآنی، برگرفته از مقاله «آیلت»](#)